

Ivan Đurić (1947 – 1997)

U Parizu je 22. studenoga 1997. godine umro Ivan Đurić, povjesničar i bizantolog, nekadašnji profesor bizantske povijesti na beogradskom Filozofskom fakultetu.

Ivan Đurić bio mi je prijatelj. I to pravi prijatelj, onaj koji mi je mnogo puta pomogao, a da zauzvrat nikada ništa nije tražio. Moguće je da mu je bilo dovoljno znati kako ga podržavam u svim njegovim životnim akcijama.

Život mu nije dao dosta vremena, ali mu je dao bitne stvari, kako reče jedan od Ivanovih prijatelja. I uistinu, Ivan je istovremeno, u svakom trenutku, bio i učitelj i historičar-istraživač, a u posljednjim godinama života i političar. Sažimajući sve to troje u jednom, bio je intelektualac.

Bio je vrstan bizantolog. U znanstveno-istraživačkom radu spojio je ono najbolje što je naučio u beogradskoj bizantološkoj školi (koju simbolizira markantni, praktično nezaobilazni Georgije Ostrogorski) i ono što je preuzeo od francuskih analista.

U opsežnom Đurićevu opusu glavno mu je djelo nedvojbeno *Sumrak Vizantije*. Ono govori o vremenu bizantskog cara Ivana VIII. (1425-1448), u kojem je autor samo prividno koncentriran na biografsko prikazivanje Ivana VIII. Kroz fascinantnu carevu ličnost prelamaju se svi ključni problemi Carstva. U sveobuhvatnoj analizi tadašnjeg bizantskog društva, mjesto je našlo i razglabanje, primjere, o bizantskom mentalitetu: u vrijeme nestajanja i posvemašnjeg siromaštva Bizanta očigledan je osjećaj inferiornosti pred Zapadom, a naročito pred Italijom i pred njezinim bogatim gradovima. Đurićev tekst nije suhoparno, dosadno navođenje prikupljenih podataka. To je lijepa, smirena naracija koja nas vraća na spoznaju da historiografija bez šire čitalačke publike, koju stječe, između ostalog, i autorovim stilom, ne vrši u potpunosti svoju društvenu funkciju. No, *Sumrak Vizantije* može se čitati i na drugoj razini – kao razmišljanje o vremenu prošlom da bi se shvatilo vrijeme sadašnje. Ivan Đurić je želio vratiti historijskoj znanosti dostojanstvo i važnost u skladu s njezinim tradicijama, kako bi ona postala zaista neka vrst »učiteljice života« budućim generacijama.

U sljedećoj knjizi, *Istorija – pribežište ili putokaz* (Sarajevo, 1990), Đurić je svoja razmišljanja o povijesti i historiji proširio. Šteta je što zbog nadolazećeg rata ta knjiga na prostoru bivše Jugoslavije nije imala recepciju kakvu je zaslužila. U mjesecima kada mu je objavljena ta knjiga, imao sam čast da zajedno s Ivanom pišem i redigiram rezoluciju I. konferencije jugoslavenskih bizantologa, održane u Zadru ujesen 1990. godine. I koliko je god Ivanov znanstveno-istraživački rad teško odvajati od njegove političke djelatnosti, on je sve činio da njegovo pisanje ne bude opterećeno politikom. Njegove su riječi (kojih sam s radošću bio supredlagatelj), u doba kada je politika bezočno nastojala manipulirati i historijskom znanošću i poviješću, uistinu bile svojevrsan putokaz: »svjesni smo da je smisao znanosti u traganju za istinom, da su rezultati trajno otvoreni za provjeravanje, upotpunjavanje i usavršavanje... uvjereni smo da je besmisleno konačna rješenja i apsolutne istine utvrđivati u dnevnoj političkoj praksi. Sudionici skupa, nezavisno od činjenice da su im pogledi na tu praksu katkad različiti, uz to ne bježeći od okolnosti da je svaki javni rad ujedno djelatnost političkih bića, izričito odbijaju politizaciju svojih dilema, hipoteza i cjelovitih istraživanja koja iz znanosti po definiciji ne proizlaze. Ovu priliku koriste za apel u prilog potvrđivanja znanosti. Zahtijevaju punu slobodu istraživanja lišenu političkih pritisaka... Ukoliko istraživanja prošlih vremena budu dalje od dnevne politike, utoliko će biti bolje i za istraživanja i za politiku...«

Ivan je pokazao da ljudi koji se bave znanošću mogu komunicirati s javnošću i da mogu zainteresirati tu javnost za prošla vremena. Pokazao je i da, pišući o povijesti, nije nužno upotrebljavati jezik mistifikacije.

Još osamdesetih predavao je u Francuskoj i bio gost raznih međunarodnih skupova. Njegova rasprava *Romejski govor i jezik Konstantina VII. Porfirogenita* (»Zbornik Radova Vizantološkog instituta« 24-25, Beograd 1986) lucidna je analiza koja bogato informira i o nekim aspektima hrvatske ranosrednjovjekovne povijesti. Šteta je što su beogradski bizantolozi sedamdesetih i osamdesetih go-

dina uspjeli objaviti samo jednu knjigu bizantskih izvora »za istoriju naroda Jugoslavije«, nakon što su između 1955. i 1971. godine objavili čak četiri, jer bi onda bilo više Ivanovih prinosna. Naime, u šestom svesku te edicije (bizantski autori 14. stoljeća) Đurić je objavio opširnu studiju (uvod, prijevod s komentarom) o Teodoru Metohitu, značajnom carskom činovniku i još značajnijem piscu iz doba kada Bizantsko Carstvo postaje »država drugoga reda«.

Njegova politička djelatnost u posljednjih desetak godina neodvojiva je od njegove prethodne znanstvene djelatnosti. Kako je i u svoja istraživanja ulazio nesputano, tako je i u političkom radu bio lišen uobičajenih nesnošljivosti, predrasuda i ekstremizma.

Na srbijanskim izborima 1990. bio je predsjednički kandidat građanske opozicije, ali je poraz bio izvjestan. Svojim uglađenim nastupom nije mogao parirati općeprihvaćenom populizmu.

Za mnoge Srbe nije bio dovoljno dobar Srbin, jer je tvrdio da rat 1991. i kasnijih godina »nije njegov rat«. U vrijeme kada je bjesnio napad JNA na Dubrovnik, Ivan Đurić je zajedno s još petoricom sugrađana i kolega napisao peticiju protiveći se tome. U atmosferi kakva je u to vrijeme vladala u Beogradu, bila je to iznimna hrabrost.

A Ivan Đurić je i u politici ostajao vjeran svojim životnim maksimama: bio je i dalje otvoren, govorio je uvijek ono što misli, čak i ako je to bilo nauštrb neposrednog pridobivanja simpatizera. Posljednjih je godina više boravio u Kragujevcu negoli u Beogradu, smatrajući da će na izvorima srpske države i srpske nacionalne svijesti pronaći put za političko ozdravljenje današnje srpske i jugoslavenske države.

Krajem 1991. godine, upravo zbog antiratne djelatnosti, zbog jasne osude napada na Vukovar, Đurić u dramatičnim okolnostima odlazi iz Beograda i Srbije. Smješta se u Parizu koji će mu postati dom u njegovim posljednjim godinama.

I kada se devedesetih godina činilo da je daleko od bizantologije, Ivan joj se ipak vraćao. Doduše, više ne klasičnom historiografskom metodom, već kao esejist. U časopisu *Erasmus* br. 11 (Zagreb, 1995) objavio je tekst *Kriza knjige i moguća rješenja*. Ni tom se prilikom nije želio odreći svog starog prijatelja Teodora Metohita. Ivan kao da se pronašao u Metohitovoj sudbini pa naročito naglašava kako Metohit u progonstvu ne žali za izgubljenim nekretninama, već za vlastitom bibliotekom. Sviđala mu se i Metohitova misao da nejednakost u potrebama proistječe iz razlika među »onima koji raspolažu otmjenošću misli što im je urođena i onih koji su toga lišeni«. Branio je elitizam i tvrdio da to »nije bitka protiv ravnopravnosti«. Naprotiv, pisao je, jer »ovdje nije riječ o *rasnoj* eliti nego o onoj *misaonoj*«. Oni koji su protiv elite, objašnjava Ivan, uništavaju Sarajevo ili Mostar. Od njih se Ivan na svaki način želio razlikovati, pa ako treba, proglašavajući se i elitom.

Historijsku znanost ne čine samo napisane knjige o povijesti, niti veliki nazivi značajnih izvora. Nju simboliziraju i ljudi, značajni historičari. Neposredan kontakt, živa riječ, prijateljstvo s ljudima koji pišu o povijesti, isto je tako važna. Jer da bismo shvatili priče koje su napisane o povijesti i misli koje su o povijesti izrečene, poželjno je poznavati njihove autore. Valja nam, stoga, da novim generacijama pričamo o Ivanu.

No, takve priče, koliko će god biti tople i neposredne i koliko će god trajati dugo, ipak će trajati kraće od knjiga i drugih tekstova koje je napisao Ivan Đurić.

Ivo Goldstein

Fedor Moačanin

(1918 – 1997)

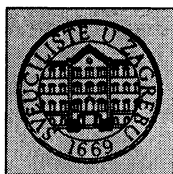
U Zagrebu je 9. travnja 1997. godine umro profesor Fedor Moačanin, ugledni povjesničar i istaknuti muzealac, dugogodišnji vanjski suradnik našeg Instituta/Zavoda za hrvatsku povijest.

Fedor Moačanin rođen je u Zagrebu 1918. godine, u uglednoj građanskoj srpskoj obitelji, koja je početkom stoljeća doselila iz Osijeka. Nakon završene njemačke pučke škole, upisuje Prvu klasičnu gimnaziju, a potom se opredjeljuje za studij povijesti na zagrebačkom Filozofskom fakultetu. Godi-

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

30

ZAGREB 1997.

Izdavač
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Za izdavača
Stipe Botica

Redakcija
Branka Boban
Neven Budak
Mirjana Gross
Franko Mirošević
Iskra Iveljić
Nikša Stančić
Božena Vranješ-Šoljan

Urednički kolegij
Ivo Goldstein
Marijan Maticka
Mario Strecha

Izvršni urednik
Mario Strecha

Adresa uredništva
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 385 1/ 6120 150, 6120 166, fax. 385 1/ 6156 879
Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske
br. 6859/1 od 5.X.1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije
Republike Hrvatske pod brojem UP-547/2-84-1984.

Tehnički urednik
Krešo Turčinović

Naslovna stranica
Iva Makvić

Lektura i korektura
Ljiljana Cikota

Prijevod sažetaka na engleski jezik
Marina Denona-Krsnik

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 949. 75

RADOVI 30

/ [uređivački odbor Ivo Goldstein... et al.]. – Zagreb
: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta, 1997.
– 372 str. ; 24 cm

– Summaries.

ISBN 0353-295X

Kompjutorski slog i prijelom
Krešo Turčinović

Tisak
KRATIS – Zagreb

Tiskanje završeno u ožujku 1998. godine

Naklada
500 primjeraka